

# ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

**Драгнев Ю. В.**

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті подається порівняльний аналіз провідних понять „професійний розвиток”, „професійне становлення” дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України. Акцентується увагу на тому, що будь-яка наука має понятійний і категоріальний апарати. Обґрунтовується, що поняття грають важливу роль як в науці, так і в повсякденній практиці.

Ключові слова: поняття, аналіз поняття, „професійний розвиток”, „професійне становлення”.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.** Виявлення чинників професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури повинно сприяти зростанню ефективності процесу професійного становлення в умовах інформатизації професійної освіти, з метою підвищення рівня фахової підготовки молодих фахівців, а також успішності професійного зростання в майбутній професійній діяльності.

М. Косцова, А. Грішина зазначають, що проблеми, пов'язані з професійним розвитком людини, постійно знаходяться в центрі уваги психологів. В даний час у зв'язку з глибокими і швидко протікаючими соціально-економічними змінами, що відбуваються в нашій країні, демократизацією і гуманізацією суспільства, питання, пов'язані з професійним самовизначенням особистості, її самореалізацією в професійній діяльності придбали особливу актуальність [7]. Слід зауважити, що проблеми, пов'язані з професійним розвитком майбутнього вчителя фізичної культури, знаходяться в полі зору професійної педагогіки, професійної освіти та теорії і методики фізичного виховання, але для більш глибокого вивчення даної проблеми необхідно звертатися і до інших наук: філософії, соціології, культурології, психології, акмеології тощо. Тому, для того, щоб визначити особливості понятійного апарату дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору необхідно торкнутися суті самого поняття.

Виходячи з того, що будь-яка наука (філософія, педагогіка, психологія тощо) має свій специфічний

понятійний апарат, то наукові поняття характеризують певні ознаки явищ, притаманні конкретній науковій сфері. В. Маркін вказує на те, що поняття — це думка, яка виділяє з деякої наочної області і збирає в клас (узагальнює) об'єкти за допомогою вказівки на їх загальну і відмітну ознаку [8].

Зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стаття виконана в руслі досліджуваної в Інституті фізичного виховання і спорту Луганського національного університету імені Тараса Шевченка теми «Теорія і методика застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і основ здоров'я в умовах неперервної освіти» (Державний реєстраційний номер 0110U000756).

**Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.** Розгляду професійному розвитку та професійному становленню присвячені праці таких вчених (В. Бондарева, Н. Воляннюк, А. Грішина, О. Даутова, М. Косцова, Л. Мітіна, С. Христофоров, В. Янушевский та ін.) [1; 3; 4; 9; 14]. Розгляду професійного становлення присвячені праці таких вчених (Т. Зеєр, Н. Корепанова, І. Хакімзянова, О. Щербакова, О. Щотка та ін.) [5; 6; 13].

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Мета даної статті полягає в тому, щоб подати порівняльний аналіз провідних понять «професійний розвиток», «професійне становлення» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Перед тим, як перейти до аналізу провід-

них понять «професійний розвиток», «професійне становлення» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України, представимо визначення слову «поняття».

У Великій Радянській енциклопедії вказується, що розрізняють поняття в широкому сенсі і наукові поняття. Перші формально виділяють загальні (схожі) ознаки предметів і явищ і закріплюють їх в словах. Наукові поняття відображають істотні і необхідні ознаки, а слова і знаки (формули), що їх виражають, є науковими термінами. У понятті виділяють його зміст і об'єм. Сукупність узагальнених, відображених, в понятті предметів називається об'ємом поняття, а сукупність істотних ознак, за якими узагальнюються і виділяються предмети в поняття, — його змістом. Так, наприклад, змістом поняття «паралелограм» є геометрична фігура, плоска, замкнута, обмежена чотирма прямими, має взаємно паралельні боки, а об'ємом — безліч всіх можливих паралелограмів. Розвиток поняття припускає зміну його об'єму і змісту [1].

В. Маркін розуміє поняття (разом із судженням і науковою теорією), і говорить, що воно одне з основних форм віддзеркалення миру на раціональному, логічному ступені пізнання. Поняттями є ідеальна суть, продукти розумової діяльності людини, їх функція полягає в уявному об'єднанні різнорідних об'єктів в єдиний клас і реалізується за рахунок виділення ознаки, властивій кожному з узагальнюваних в понятті об'єктів і не властивого ніякому іншому об'єкту початкової наочної області, яка називається універсумом або родом поняття. Продовжуючи свою думку вчений доводить, що в сучасній теорії поняття розрізняють фактичні і логічні його змістом і об'ємом. Фактичний зміст поняття — та інформація, яку має вираз з урахуванням значень вхідних в його склад нелогічних термінів. Логічний зміст даного поняття — це інформація без урахування значень вхідних в нього дескриптивних термінів, тобто інформація, яку містить логічна форма виразу  $A(\alpha)$ . Під фактичним об'ємом розуміють ту частину універсуму, що складається з певних об'єктів, яка виділяється фактичним змістом поняття, тобто конкретною ознакою, якою володіють узагальнювані об'єкти [8]. У нашому випадку ми скористаємося теоретичним доробком В. Маркіна, та будемо розглядати логічний зміст з фактичним об'ємом понять «професійний розвиток» та «професійне становлення».

Також слід наголосити, що «поняття» — відображена в мисленні єдність істотних властивостей, зв'язків і відносин предметів або явищ; думка або система думок, що виділяє і узагальнювальна предмети деякого класу по певних загальних і в сукупності специфічних для них ознаках.... Поняття не

тільки виділяє загальне, але і розчленовує предмети, їх властивості і відносини, класифікуючи останні відповідно до їх відмінностей [10].

Отже, після теоретичного підґрунтя визначення слова «поняття» перейдемо до аналізу провідних понять «професійний розвиток», «професійне становлення» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України. Розпочнемо з поняття «професійний розвиток».

В. Янушевський розглядає професійний розвиток майбутнього фахівця як формування, становлення, інтеграцію і реалізацію в учбовому процесі професійно значущих особових якостей і здібностей, а також засвоєння професійних знань, умінь, навиків і освоєння ним технологій професійної діяльності [13]. Професійний розвиток — це процес, в результаті якого людині вдається зберегти якість і рівень своїх професійних навичок і умінь протягом всього свого життя. Іншими словами, недостатньо стати професіоналом один раз. Щоб залишатися професіоналом, необхідний постійний професійний розвиток особистості [10]. Ми вважаємо, що професійний розвиток вимагає від майбутнього вчителя фізичної культури усвідомленого навчання у ВНЗ, яке повинно відрізняється специфічною діяльністю у напрямку підвищення рівня комп'ютерної грамотності та придбання високого рівня інформаційної культури.

Н. Корепанова, І. Хакімзянова, О. Щербакова вказують на те, що професійно-особистісне становлення і розвиток педагога проходить ряд етапів: самооцінка (об'єктивна); визначення цілей, планування результатів; програма дій відповідно до цілей; поетапне підведення підсумків самовдосконалення і самоаналіз; подальше планування [6]. О. Даутова, С. Христофоров [4] у своєму дослідженні розглядають поняття Л. Мігіної, яка під професійним розвитком розуміється зростання, становлення, інтеграція і реалізація в педагогічній праці професійно значущих особових якостей і здібностей, професійних знань і умінь, активне якісне перетворення людиною свого внутрішнього світу, що приводить до принципово нового його ладу і способу життєдіяльності і вказують на тих, що професійний саморозвиток динамічний і безперервний процес самопроекування особистості [9]. В. Бондарева вказує, що метою технології особистісно-професійного розвитку педагога — є розвиток «сутнісних сил» особистості, становлення його творчої активності і самостійності, прояв прагнення до самовдосконалення і саморозвитку, шляхом залучення до художньо-мистецької діяльності, рефлексії і до пошуку сенсу своєї діяльності [2].

Отже, поняття «професійний розвиток» у сукупності вищеперелічених визначень характери-

зується визначеним процесом, в якому відбувається постійне вдосконалення та самовдосконалення особистості під впливом поставленої мети у професійній діяльності. Виходячи з того, що ми досліджуємо проблему професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України, такий розвиток (професійний) повинен мати, по-перше, — специфічну спрямованість майбутньої професійної діяльності з використанням комп'ютера, характеризуватися використанням інформаційних технологій у процесі фахової підготовки, визначати зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми з урахуванням інформатизації системи вищої освіти взагалі, та професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури зокрема; по-друге, — професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору повинен мати одну з головних складових, а саме прагнення до самовдосконалення і саморозвитку в навчальному процесі та поза його межами, вмщувати акмеологічні технології, генерувати нові підходи та методи щодо оптимізації навчального процесу в умовах інформатизації та комп'ютеризації освіти.

Після теоретичного обґрунтування визначення терміну «професійний розвиток» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України перейдемо до розгляду поняття «професійний становлення». Провідний фахівець у галузі психології Т. Зеєр трактує поняття «професійне становлення» як формування особистості, адекватне вимогам професійної діяльності [5, с. 51]. Професійне становлення — це тривалий, багаторічний, практично нескінченний процес, який припускає можливість безмежного розвитку людини. Даний процес пов'язаний з різними цілями і має різний зміст на різних вікових етапах. В дослідженні В. Слободчикова процес становлення розглядається як складова процесу розвитку. Учений відзначає, що категорія «розвиток» одночасно утримує в собі як мінімум три процеси: становлення, формування, перетворення. Становлення — це «перехід від одного певного стану до іншого — більш високого рівня; єдність вже здійсненого і потенційно можливого» [12]. Н. Воляннюк, спираючись на теоретичний доробок О. Щотки, який розглядає професійне становлення як динамічний багаторівневий процес, який займає значний період життєвого шляху і не зводиться до професійного навчання. Перехід до кожної подальшої стадії закладається на попередній і супроводжується виникненням у суб'єкта ряду суперечностей і нормативних криз [12], вказує на те, що професійний розвиток особистості, її операціональних і

психологічних якостей і структур, відбувається нерівномірно і гетерохронно [3].

Отже, поняття «професійне становлення» характеризується як складова процесу професійного розвитку. Ми погоджуємося з тим, що «розвиток» утримує в собі такі процеси, як «становлення», «формування», «перетворення», і виходячи з цього професійне становлення, у нашому випадку, являє собою одну із складових професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого їх розвитку. Проведений порівняльний аналіз провідних понять «професійний розвиток», «професійне становлення» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України дозволив виявити основні ознаки цих понять, а саме їх логічний зміст та фактичний об'єм. У підсумку порівняльного аналізу, розкривши відмінні риси провідних понять «професійний розвиток», «професійне становлення» дослідження проблеми професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору України треба відмітити, що ці поняття майже тотожні, мають і спільні риси, а саме: є процесами, мають певне зростання, динаміку, спрямованість, специфічний зміст на вікових етапах тощо. Але поняття «професійний розвиток» ширше і вмщує в себе поняття «професійне становлення». Тому у процесі професійного розвитку можуть відбуватися різні професійні становлення як необхідний перехід від одного стану до іншого.

У перспективі планується здійснити порівняльний аналіз таких понять як «освітній простір», «інформаційний простір», «інформаційно-освітній простір».

#### Список літератури

1. *Большая советская энциклопедия. Понятие.* — Режим доступу : <http://gatchina3000.ru/great-soviet-encyclopedia/bse/091/470.htm>
2. *Бондарева В. В. Личностное и профессиональное развитие педагога средствами изобразительного творчества.* — Режим доступу : <http://journal.sakhgu.ru/work.php?id=23>
3. *Воляннюк Н. Ю. Профессиональное развитие субъекта деятельности.* — Режим доступу: <http://lib.sportedu.ru/books/xxpi/2003n2/p37-47.htm>
4. *Даутова О. Б., Христофоров С. В. Самообразование учителя как условие его личностного и профессионального развития.* — Режим доступу : [http://anthropology.ru/ru/texts/dautova/educinnov\\_39.html](http://anthropology.ru/ru/texts/dautova/educinnov_39.html)
5. *Зеєр Т. В. Профессиональное становление личности инженера-педагога.* — Урал, 1988. — 89 с.

6. Корепанова Н. В., Хакимзянова И. М., Щербак-ова О. И. Профессионально-личностное становление и развитие педагога. — Режим доступа : [http://www.portalus.ru/modules/shkola/rus\\_readme.php?subaction=showfull&id=1192709739&archive=1196815207&start\\_from=&ucat=&](http://www.portalus.ru/modules/shkola/rus_readme.php?subaction=showfull&id=1192709739&archive=1196815207&start_from=&ucat=&)
7. Косцова М. В., Гришина А. В. Профессиональное и личностное самоопределение. — Режим доступа : <http://sevntu.com.ua/jspsui/bitstream/123456789/172/1/pedag.90.2008.142-150.pdf>
8. Маркин В. И. Научное содержание общего курса логики для студентов философского факультета. Тема „Понятие”. — Режим доступа : <http://logic.philos.msu.ru/texts/concept/concept.html>
9. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях // Вопросы психологии. 1997. — № 4. — С. 45 — 48.
10. Понятие. — Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>
11. Профессиональное развитие: план, программа. Этапы профессионального развития персонала, личности. — Режим доступа : <http://chelpo.ru/get-professional/professional-development>
12. Теоретические предпосылки профессионального становления педагога. — Режим доступа : <http://conspets.ru/content/view/211/12/>
13. Щотка О. П. Концептуальні засади дослідження професійного становлення фахівця з управління // Теоретико-методологічні проблеми совершенствования психологической подготовки менеджеров : Сборник научных трудов . — Приложение № 3 к научному журналу «Персонал» №1 (55), Киев. — 2000. — С. 63 — 65.
14. Янушевский В. Н. Моделирование профессионального развития будущих преподавателей филологических дисциплин. — Режим доступа : [http://intellect-invest.org.ua/pedagog\\_editions\\_e-magazine\\_pedagogical\\_science\\_arhiv\\_pn\\_n4\\_2009\\_st\\_17/](http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_arhiv_pn_n4_2009_st_17/)

Надійшла до редакції 17.07.2010 р.

**Драгнев Ю. В.** Проблемы профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно-образовательного пространства Украины.

В статье подается сравнительный анализ ведущих понятий «профессиональное развитие», «профессиональное становление» исследования проблемы профессионального развития будущего учителя физической культуры в условиях информационно образовательного пространства Украины. Акцентируется внимание на том, что любая наука имеет понятийный и категориальный аппараты. Обосновывается, что понятия играют важную роль как в науке, так и в повседневной практике.

**Ключевые слова:** понятие, анализ понятия, «профессиональное развитие», «профессиональное становление».

**Dragnev Y. V.** The problem of professional development of future teacher of physical culture in the conditions of informatively-educational space of Ukraine.

In clause the comparative analysis of conducting concepts moves «professional development», «professional becoming» of research of problem of professional development of future teacher of physical culture, is given in the conditions of informative educational space of Ukraine. Attention is accented on that any science has concept and category vehicles. Grounded, that concepts play an important role both in science and in everyday practice.

**Keywords:** concept, analysis of concept, «professional development», «professional becoming».